Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VII. Št. 16.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 22. aprila 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana štev. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Naroda ne more izbrisati politika

Izrek Adolfa Hitlerja, da je narod pred državo, je resničen, ker je utemeljen v naravi sami. Države so dostikrat tudi umetne ustvaritve, ki so jih poklicali v življenje slučajni politični dogodki in koristi, ki so zunaj ozemlja, za katerega gre. Na koncu vseh koncev so pa najbolj trajne le tiste moči, ki so neposredno prizadete na ozemlju, za katerega gre, čeprav so slabše kot druge, ki zdaj odločajo. Tista moč, ki je neposredno prizadeta na ozemlju in zemlji, na kateri živi in dela, je pa narod sam, ki biva na svoji zemlji. Druge sicer večje moči, ki trenutno odločajo na narodnem ozemlju, izpreminjajo svoje smeri dostikrat kar nepričakovano drugam, prisiljene po trenutnem stanju, v katerem se na mah znajdejo.

To so postave zgodovine, ki jih vidimo pred seboj tudi današnji dan, ko se gode velike spremembe v Evropi in drugod po svetu in ki jih bomo gledali v prihodnje najbrž še bolj očitno, ker politični razvitek v Evropi še ni prišel do konca in je kljub navideznemu pomirjenju še vse polno notranje političnih in mednarodnih vprašanj, ki so napeta in silijo k rešitvi.

Tudi vprašanje malih narodov bo prišlo spet na dan. In to prav zato, ker jih bodo veliki narodi in države zaradi svoje ekspanzivnosti hotele spraviti vsaj v svoje gospodarsko pa delno tudi v svoje politično okrožje in bo zaradi trenja med velikimi narodi in državami nastal med njimi spor zaradi malih narodov. Če bodo mali narodi sami v sebi krepki in zavedni ter si bodo svesti svojega pomena, ne bodo izginili, ampak bodo imeli priložnost, da se ohranijo in uveljavijo, posebno če žive na ozemlju, ki je tudi za gospodarstvo velikih narodov, in ne samo enega, važno.

Slovenska zemlja je prehod iz Sredozemeljskega morja v notranjost Evrope, do Donave in celo do Odre in Visle. Če pogledamo v zgodovino, vidimo, kako se je politična karta slovenskega ozemlja vedno izpreminjala. Ko je bilo vse slovensko ozemlje, ki je segalo takrat do izvirkov Drave in do reke Kremse, združeno pod Karlom Velikim, je bilo kmalu nato razdeljeno v Vzhodno in Furlansko marko. Že l. 828. je to ozemlje spet razdelil kralj Ludvik Nemški na štiri pokrajine: Dolnjo Panonijo, Posavsko krajino (pozneje Kranjsko), Istro in Furlanijo. Slednji dve sta bili prideljeni Italiji oziroma Srednji frankovski, prvi dve pa Vzhodni frankovski državi, pa so bile kmalu vse štiri pokrajine spet v eni državi. Vseeno pa je v tistih časih ustanovil Kocelj samostojno slovensko državo v Panoniji. H koncu 10. stoletja je bila narejena celo zveza med Velikomoravsko državo in slovensko primorsko državo, čeprav le za kratek čas. Res je potem prišla nemška naselitev med Slovence in sta bili že v 13. stoletju ponemčeni po Slovencih redko naseljeni zahodna in severna Koroška in Zgornja Štajerska, vendar je Otakar II. v drugi polovici 13. stoletja spet združil slovensko ozemlje s češkimi deželami. Prekmurski Slovenci so pa ostali pod Ogri in so živeli pod ogrsko vlado do leta 1918. celih 1000 let. Ostalo slovensko ozemlje, ki je bilo pod nemškim cesarstvom, je bilo že pred Habsburžani spet razbito v dežele Kranjsko, Koroško in Štajersko, Istro in Goriško in celo v del beneške republike. Habsburžani so pozneje združili pod svojo vlado vse slovensko ozemlje zunaj beneških Slovencev, ki so jih dobili podse šele leta 1797. po padcu beneške republike oziroma na dunajskem kongresu leta 1815., ko je padel Napoleon, izgubili pa so l. 1809. za štiri leta vse ilirske dežele, pri čemer je bila za časa Napoleonove Ilirije cela Spodnja Štajerska in vzhodna Koroška pod Avstrijo.

Zgodovinski razvitek je slovensko zemljo pri vseh velikih evropskih dogodkih neposredno prizadel. Ni ji prizanašal, ampak jo je tolikokrat razkosal, kot menda nobeno drugo ozemlje v Srednji Evropi. Vendar pa to razkosanje in razdelitev ni nikoli trajala preveč dolgo. Prišle so moči in to zaradi zgodovinske nujnosti, ki so si prizadevale, da to ozemlje spet združijo v eni državi. Skoraj polsedem stoletij je bilo vse slovensko ozemlje zunaj malih drobcev in s kratkimi presledki združeno v eni in isti državni skupnosti. Pa tudi beneške Slovence je spravila zgodovina, ko so bili stoletja in stoletja odsekani od ostalih Slovencev, v zvezo s slovensko celoto vsaj v letih 1797. do 1805. in pozneje od leta 1815. do leta 1867. Pod vlado beneške republike, ko niso imeli zveze s slovenskim ozemljem in ne z njegovo zgodovino, ne v dobi kmečkih uporov, ne v času reformacije in začetku slovenske knjige, niso beneški Slovenci izginili. Tudi razdrobitev Slovencev na pokrajine pod Habsburžani ni mogla uničiti Slovencev.

Narod je več kot država. Države nastajajo in izginjajo, pokončujejo jih vojne in prevrati — narod pa, ki hoče živeti, ostane. Država je le oblika človeške skupnosti, skupnost sama je pa narod, ljudstvo. Tega ne sme nihče, posebno pa ne v času stiske, pozabiti.

Najbolj očiten zgled, da je narod pred državo, so prekmurski Slovenci. Tisoč let so bili odrezani od slovenskega narodnega telesa, živeli so pod madžarskim bičem, nezavedni sicer, ampak ohranili so se vseeno.

Res, tuj pritisk in odrezanost od narodnega debla slabi dele naroda, posebno majhnega, pa še takrat se ohranijo celo taki deli naroda, ki žive sredi med drugimi narodi, kot na primer nemške manjšine med srednjeevropskimi manjšimi narodi.

Če je pa del strnjenega narodnega ozemlja pod vlado drugega naroda, je stvar drugačna in je zveza narodne celote kljub vsem oviram bolj živa. Kdo je na primer pričakoval pred 25 leti, da bo mali narod Estoncev, ki ima le 1,120.000 duš, stopil spet na dan in živel v samostojni državi.

O svojem življenju in smrti odločuje naposled narod sam. Notranja moč naroda je tista, kar ga ohranja. Če je narod zdrav, ne pogine, če je bolan, umre. Za svoje zdravje pa lahko skrbi in mora skrbeti narod sam. Vsak posamezen ud naroda mora gledati, da bo narodna celota zdrava in da bo imela voljo do življenja, posebno pa pri takih narodih, pri katerih je podana že zgodovinska, politična in gospodarska nujnost za skupnost in nedeljivost narodnega ozemlja.

Opozarjamo

na predavanje Slovenskega društva, ki bo v torek dne 26. aprila t. l ob 20. uri v Beli dvorani Uniona.

Predaval bo režišer gosp. Ciril Debevec

o osnovnih vprašanjih slovenske gledališke kulturne politike

Pred polomom

Bivši glavni urednik »Berliner Tageblatta« Theodor Wolff je nedavno izdal knjigo o vzrokih in povzročiteljih svetovne vojne pod naslovom »Vojna Poncija Pilata«. Gotovo je bil poklican za to delo bolj kot marsikateri drugi: usposabljala ga je njegova stvarnost, mogočost, da je kot urednik velikega dnevnika opazoval dogodke in osebe od blizu, njegova politična in in zgodovinska izobrazba. Konec vojne je izdal knjigo »Izvršena dejstva«, pred katera so postavljali evropski diplomati svoje narode. V obeh knjigah je ostal Wolff do kraja pravičen in stvaren, in okolnost, da je Nemec, ga ni ovirala, da ne bi naravnost kazal na poglavitne povzročitelje vojne: avstrijske grofe in nemške generale. Bilo je kakopak še drugih krivcev: ali brez prvih bi tem drugim gotovo ne bilo uspelo.

V pričujočem priobčujemo odstavek iz prve knjige, ki opisuje zgodovinske vzroke, ki so gnali Avstrijo v vojno in v — razpad. Ured.

Diplomat, ki je zastopal Nemčijo na Dunaju, poslanik pl. Tschirschky, ni bil priljubljen niti na Dunaju niti na kraju svojega delovanja. Zasluge si je pridobil kot državni tajnik v uradu za zunanje stvari, kajti med boleznijo kneza Bülowa se mu je posrečilo, da je pregnal gospoda pl. Holsteina iz raja, pa je pri tem zmagala pač le precej suha birokratična samozavest nad polnokrvno. Na seznamu vzdevkov, ki ga je sestavil Kiderlen, ni bil pozabljen, in Avstrijci, ki jim je bil pač pretrd in prerobat, so po svojem poslaniku Szögyényiju od časa do časa namigavali, da bi imeli kakega drugega poslanika najmanj prav tako radi. Toda Viljem II. ga je branil, in tako je bil varen pred puščicami odspredaj in odzadaj. V spisih je poročilo, v katerem je podal gospod Tschirschky prav nazorno sliko o razmerah v habsburški državi. Potem ko je omenil, da se v generalnem stožeru, v uradništvu in v krogih fevdalnega plemenitništva sramujejo slabosti in popustljivosti avstrijske politike in da opazujejo s skrbjo in začudenjem naraščanje slovanskega vala ter vprašujejo: »Kaj naj postane iz Avstrije?« je opisoval učinek srbskega zmagoslavja na narodnosti, za katere je trhli habsburški plot že dolgo le še predmet črtenja in posmeha. Čehi so nabrali mnogo milijonov za srbske brate, na spravo ni mogoče več misliti, v vsakem majhnem češkem gnezdu pretresajo javno govore, s katerimi sta nastopila Masaryk in Kramař javno v delegacijah za Srbe, in še se jim ne zde dovolj ostri. V vojni ne bi mogli postaviti slovanskih polkov v prvo vrsto, in v deželnem zboru za Bosno in Hercegovino je že vse veleizdajalsko. V Dalmaciji se izjavljajo za Srbe, v Dubrovniku igrajo črnogorsko narodno himno in na Hrvaškem se vrše prav posebno hude stvari. Tam se večina deželnega zbora že prav nič ne sramuje zahtevati ločitev od Ogrske. Nekako najbolj pravilne razmere so še v popolnoma nemških pokrajinah, tudi v Galiciji je položaj napet, povsod gine misel enotne države, nerazdružnosti. Klerikalno-konservativni tednik »Oesterreich-Ungarn« je dobro povedal, da je treba med mrtvimi balkanske vojne zabeležiti tudi »Avstrijca«. K Tschirschkyjevemu poročilu je pripomnil Viljem II.: »Le še s krvjo in železom je mogoče nepridiprave ozdraviti«, in v sklepni beležki: »Avstrija je pozabila, da je ni mogoče vladati niti češko, niti poljsko, niti madžarsko, kakor so poskušali, ampak samo nemško!« Ali je potemtakem čudno, če se je zdelo Baernreitherju, da presojajo v Berlinu razmere v sosedni hiši s precejšnjo površnostjo?

Leta 1913. je naraslo v Avstriji število mladih ljudi, ki so se odtegnili vojaški službi, na 193.000. Skoraj brez izjeme so bili to pripadniki nenemških rodov, in bile so skrivaj delujoče agenture, ki so pomagale takim osebam, da so prišle neopažene čez mejo. Hkratu so se izredno množile pravde in zasledovanja, ki so bila uvedena zaradi vohunstva in veleizdaje, in pri sodiščih v vseh pokrajinah so se množili spisi zaradi prestopkov zoper varnost države. Med njimi so bila navadna hudodelstva, na primer zadeva polkovnika Redla, šefa generalnega stožera praškega voja in prejšnjega šefa vohunske službe, ki so ga plačevali Rusi in ki se je nazadnje sam usmrtil, ali prav tako z ruskimi rublji kupljenega poročnika Aleksandra Jandrića prvega bosensko-hercegovskega pešpolka,

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ogledala, ščetke, turistovske potrebščine dobite

najceneje

pri Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

in bili so atentati, kakor tisti v Debreczinu, kjer so razstrelili rumunski nacionalisti v protest proti Tiszovi samosilni madžarizacijski politiki, proti jezikovnemu nasilju, pri cerkvenem obredu škofovsko prestolnico, in ko je pustila razletela se bomba narodne svaje številne mrtve in ranjene na borišču. Z nevrasteničnim pohlepom slabotnih, uveljavljati se, in z brezumno avtoritarno domišljavostjo birokracije so uprizarjali sodne igre, v katerih so sedeli častitljivi, priljubljeni zastopniki nenemških narodov na zatožni klopi in imeli priložnost, da so samozavestni lahko sami obtoževali vladajoči sistem. V vseh teh pravdah je postala sodna dvorana propagandni oder, in skoraj vse te velike akcije so se končale nesrečno za habsburško vladavino. Bolj in bolj je polnila ozračje nezaupnost, in skozi vasi in mesta, v katerih so prebivali nezanesljivi, se je vlačila sumnja. V tem zraku se je razvijal duh, ki je imel nedolžne kmete in trgovce za izdajalce, spreminjal drevesa v vislice in ki je potem, ko je bil razdejan raj miru, znal oskruniti celo peklo.

Samo še državnik posebno močne volje, ki bi se ne bil dal motiti na potu do svojega cilja, reformator prav velikega formata, bi bil morebiti mogel še držati vkup narazen stremečo habsburško državo in jo rešiti pred razpadom. Ali zdaj, po balkanskih vojnah, je bilo za to že bržkone prepozno. Moral bi bil začeti boj zoper nemško ideologijo in madžarsko samozavest in na drugi strani bi bil stal pred nalogo, pridobiti za praktično rešitev v okviru trajne, čeprav svobodneje oblikovane zveze narodnosti, ki so že videle, kako se majejo mejniki. To bi bilo samo tako mogoče, če bi bil gasil na srbskem pragu slovansko strastnost, ki se je bolj in bolj prelivala čez mejo in vedno višje naraščala. Zamujen je bil trenutek, ko bi bili lahko odvrnili srbsko ljubosumnost z izpolnitvijo sna o pristanu na italijanskega soseda ob Jadranu. Tisti, ki so na Dunaju in v Budimpešti krmarili usodo, niso bili nobeni naprej gledajoči državniki, ampak v vetru se majajoče povprečnosti, ali, kakor Tisza, gosposke nature, katerih moštveno vedenje se je dopadalo ljubiteljem viteških romanov in katerih trmoglavost je uničila vsako mogočost pravočasne reforme. Od ljudstev spodaj, ki se med sabo niso razumela, so vodili gori v vladno okrožje samo navidezni mostovi, zgrajeni po načinih stare oviralne tehnike. Ljudski zastopniki so imeli izvrstne govore, ministri so dajali običajne gladko opiljene izjave, veliki časniki so objavljali vse z obširnimi razlagami, in v dunajskih kavarnah so jih ocenjevali s tistim všečnim skepticizmom, ki je tam uspeval duhovito, posmehljivo — in pedanti bi utegnili reči: nekoliko prevratno pri mnogih mizah. Ministrski predsednik Stürgkh, ki je bil že dve leti glava dunajske vlade, je spadal k tistim tako imenovanim taktikom, ki se zadovoljno muzajo in se zde samim sebi veliki, če se jim posreči vedno znova, krotiti s puhlim besedovanjem razstrojeni parlament in ki se jim zdi največje politično dejanje podaljšava lastnega ministrskega življenja, brez idej in ciljev. »Priravnava k vsem željam in strujam Schönbrunna, Belvedera, Ballplatza in Budimpešte je bila njegova umetnost in življenjska pot od prvega dne«, pravi Baernreither o njem. Na Ballplatzu pa, v ministrstvu za vnanje stvari, je sedel grof Berchtold med prepirajočimi se svetovalci in je bil s kavalirskim smehljajem in prikupno vnanjostjo osma gracija, gracija diplomacije. Sprejel je to službo, ki sta jo odklonila grof Goluchowsky in grof Khuen-Hedervary, z aristokratično ljubeznivostjo, ki ni padala nanjo senca dvoma.

Opazovalec

Sporne nespornosti

»Nova doba« iz Celja, jugoslovenski list seveda, pravi:

Namesto treznega gledanja na položaj smo pri nas ponovno razpihnili veliko debato in borbo za slovenstvo in jugoslovenstvo. Za treznega človeka, ki mirno gleda in presoja to debato, se zdi vse skupaj nečedna komedija. Kakor je jasno, da Francoz ostane Francoz, Rus zopet Rus, tako je jasno, da Slovenec ostane Slovenec.

Nekoliko niže pa nadaljuje:

Ali poleg te naravne resnice, poleg dejstva, ki ga noben pameten državnik in noben resen politik ne more tajiti, obstoji še drugo dejstvo: da smo namreč vsi Slovenci, Hrvatje in Srbi Jugoslovani.

.....

Jezikovno vprašanje ob takem pojmovanju jugoslovenstva ni sporno in je že rešeno v ustavi, kjer je slovenski, hrvaški in srbski besedi priznana popolna enakopravnost. Treba je ustavo spoštovati in se ravnati po njej, pa ne bo v tem pogledu nobenih trenj.

»Nova doba«, ki je tako vneta za »trezno gledanje«, naj bi najprej razložila, v čem obstoji ta nespornost jezikovnega vprašanja. Kajti tega menda le ne bo upala tajiti, da se je slovenščina pod raznimi nacionalnimi vladavinami hudo zapostavljala in kjer je le bilo mogoče spodrivala. Po njenih besedah je torej naš boj za enakopravnost, boj zoper zapostavljanje in krivice »nečedna komedija«. Kajti morebiti se utegne celo »Novi dobi« zazdeti, da za katero koli stvar ni dovolj, če je rešena v ustavi. Mora biti marveč rešena tudi v življenju in za življenje. Znamenita in brezprimerna pa je zlasti modrost »Nove dobe«, da se je treba samo po ustavi ravnati, pa ne bo trenj. Toda zakaj se prav jugosloveni niso nikoli ravnali po ustavi, da je bilo potem toliko trenj? In zlasti, zakaj se niso ravnali po ustavi tisti, ki so jo sami sklenili?

Ko bi »Nova doba« znala samo malo, samo majckeno malo stvarno in dosledno misliti! Kajti potem bi se ji posvetilo, da še ni in ne more biti že rešeno vprašanje, če je zaradi njega toliko sporov dan za dnem.

In še nekaj bi se ji utegnilo zazdeti: da namreč sploh ne more biti rešeno tako vprašanje, kakor je vprašanje našega jezika, v znamenju unitarizma.

Kajti unitarizem predpolaga skupno in enotno zakonodajo v vseh in o vseh stvareh. Recimo pa, da bi se kaki unitaristični vladi zazdelo, veljavo slovenščine še bolj pristriči ali jo celo kratko in malo prepovedati. Unitarizem ji brez dvoma daje mogočost in moč, da sklene tak zakon.

Jasno pa je, da tak zakon ne more biti za nobenega pravega Slovenca nikoli veljaven, pa če je desetkrat, če je stokrat razglašen! In nič manj ni jasno, da tak zakon ne more dobiti veljave za nas, pa če bi zaradi njega vodili še toliko edinstvenih volitev in glasovanj po Živkovićevem in Kramerjevem ali po Jevtićevem in Pucovem načinu.

Morebiti se bo zdelo to celo jugoslovenski »Novi dobi« umljivo?

Če pa je tu stvar, ki nobenega unitarizma ne prenese, je pa za vsakega presodnega in sprevidnega človeka tudi podan razlog in sklep, da je niti ne bo po nepotrebnem unitarizmu prepuščal. Čemu gojiti po nepotrebnem videz, ki po eni strani samo zavaja k nasilnostim, po drugi pa dela slabo kri? Čemu ta strah pred dejstvi? Ali prav na kratko: kakšen pomen naj prav za prav ima vse to slepilo?

O, da, en pomen ima in en namen tudi: da v znamenju te laži izkoriščajo očetje te laži Slovence in Hrvate.

Zgodovina pa uči, da so bile tvorbe, sezidane na laži, zmeraj nestanovitne in slabe.

A tudi za jugoslovenarsko laž ni nikjer zapisano, da bi bila izjema. Še več, zaradi prav posebne omejenosti njenih stvarilcev je naravnost nevarna za tistega, ki mu bojda hoče služiti.

To se pravi, da je prav za obstanek Jugoslavije ta laž najbolj nevarna. Bolj ko marsikaka odkrito sovražna sila.

Nadaljnji pomisleki hribovca

Dopis iz Celja.

Kdo bi si mislil, da se dobi med Slovenci še list, ki bi si upal javno tajiti in pobijati edino pravilno čisto, to je slovensko stališče, kakor ga zastopa »Slovenija«. Res jih je še nekaj deloma gobavih, ne popolnoma čistih, kar je potrebno, da se v velikonočnem času tudi poudari, pa vendar sem takole šele iz »Slovenije« zvedel, da živijo med nami popolnoma odločni nasprotniki slovenske misli, baje neki fantje od tam nekje, ki celo pišejo proti Slovencem izza nekega narobe »Branika«. Le kdo so ti? V bližnji in daljni okolici

Nekaj pogledov nazaj

Spisal Hinko Sevar. — (Dalje.)

PESSEM OD FRANZOSA

Bog preloshi o ti nadluge
Glei kai ße tam godi
V' tei Franzosovski Deshelle
O she vezh suete Vere ni
So bli nar bolshi kristiani
Sdei so Aidie[1] gratali
Ja she huishi kokor Aidie
Kir praujo de Boga ni.

Ußse Duhoune so pobili
Zerkve tudi poderajo
Kasarne is nih Sturili
Kloshtre tud poshigajo
Ußе podobe teh Suetnikov
Tam spotlive tergajo
Kosti teh brumnih merlizhov
S' grobou vunkei koplejo.

Na zestah so strili Mesnize
Kir te Mashnike more
Kri letih po Gaßsah tezhe
Kater gnade ven dele
Kralla soiga so umorili
Jen odsekali glavo
Glih toko so Kralizi ßtrili
Sanaprei she Huißhi bo.

Sinu Kraleviga so spotliu
Dale kenmu Antverhu[2]
Katermu delu inu Terpleinu
K enmo reunimo Shushtarju
Hzher Prinzesno so spotala
Da ona u Kosarni bo.

Komis ßraize[3] sa Saldate
Delala tam spotliu.

Sakramente so savergli
Sa Pridige nemarajo
Nedelia je koker en Dan drugi
Prasnike sanizhujejo
Otrozi nißso kersheni
Od ßkofa ne od Faimoshtra
Odves od hudeh grehou ni
Spoud se niem Norzhie zde.

Ah Prekleta ta Pregreha
O strashna Shiba boshia
Oßtermite sdei Nebesa
Ki so Franzosi Jesusa
S' ziborjuma ven ßtresali
Po hodili is nogami
Kelhe Hostie prezh smetali
Kai ßen Greh se dela tam.

Okol trideseti Skofou
Je pregnanih is nih Meist
Nezhio vezh nizh suetlich ukov
Saspala je she nih Veist
Sgonove ßo is teh Turnov
Ußse pobrali tamkei prezh
Slili so snih zhes 1000 Stukou
Zerkue nobene vezh.

Brat soiga brata isdaja
Ozha tudi soiga Sina
Shena Mosha nashashona[5]
Mosh ne soimo Drusheti
Danes Shena ima tega
Jutri enga druiga
Duiza bo suashena[5]
Na zhista pa pohvalena.

Noben zhlovek se skasati
Nasme koker pravi kristjan
Na Boga nasme sdihuati
Al bo prez ob glavo dian
Ne moliti Krisha ßtriti
Spounit nasme na Boga
Ampak toku more shiveti
Koker naumna Shivina.

Boh je smeshov Uzhenike
Ti so krivi usem temu
Kir so steili sa Jetnike
Ußse Franzousko Kralestu
Zhes desetkrat sto Taushent
Je umorjenih in she vezh
Kir Soßet soimo Soßedu
More sekat Glavo prezh.

Shibe Boh sa nashe Grehe
Ushe perpraulene ima
Sa katere nam vezhne Keihe[6]
Shuga jen to Voisko da
Kai Kervi so prelili
Nashi Bratie na Voiski tam
Zhes sto Taushent so umorili
Franzosi Soudatou nam

O Bog ti ße zhes nas usmili
Usemi Mozh Sourashnikam
De nas nabodo smotili
Sapelali u taki Stan
Kir bi tebe nasposnali
Sa nashiga Lubiga Boga
Dei nam mero de bomo dali
Tebi ußso zhast da vezhniga.

[1] Der Heide = ajd, pogan. — [2] Das Handwerk = antverh. — [3] Komisna srajca = vojaška srajca. — [4] Schonen = paziti na kaj, ozir jemati; schonungslos = brezobizrno. — [5] Tiskovna pomota; pravilno: sourashena = sovražena, osovražena. — [6] Keiha, keha = ječa, zapor.

Savinjske doline ni duha ne sluha za njimi, niti v mestu jih nisem mogel zaslediti z njihovim »Branikom«. Na svoj politični otročji vrtec so bojda ponosni, da bi radi še druge tja pošiljali. In dopovedati nam hočejo, kako se dva, trije itd. zgodovinski jeziki zamorejo strniti v enega, kot na primer dva ali trije gabri v en štor. Niso pa še zvedeli, da enega samega prazgodovinskega jezika niti prvo človeštvo ni imelo, niti da so višje kulturne stopnje porajale in razvijale, sledeče duhu in misli v človeštvu, vedno številnejše jezike, in da se razvoj živih jezikov še vedno vrši, dokler ne bo konec enega in drugega, ko postane beseda in pesem mrtva na ustih mrtveca. Pravimo: mrtev jezik. Naravna dolžnost poedinca, če mu je kaj do življenja, narekuje zvestobo do samega sebe in do razvoja svojih kulturnih značilnosti, nakazanih mu v materinem jeziku. Ali janičarski rod še ni izumrl? Četudi jim je pri srcu, da lahko Slovenec še nadalje daje na up (upnik), Hrvat pa »vjero« (vjerovnik), Srb eventualno na »ljubav«, pa vendar mora biti po njihovem še četrti, to je jugosloven, ki vsem skupaj jemlje in jih zedinjuje. Pozabljajo pa, da za slovanske narode ni največja nesreča njihova, netočno rečeno, nesloga, marveč pomanjkanje čuta za medsebojno tvarno, kulturno in duhovno pravičnost ter spoštovanje. In to zahtevamo Slovenci kot eden najbolj kulturnih slovanskih narodov zase in za druge v znamenju slovanstva, da bi lahko vsak Slovenec v kakršni koli zgodovinski stiski dejal: »Hvala Bogu, da sem zaveden Slovenec, ponosen brat ponosnih in močnih številnih slovanskih bratovskih narodov.« Stavim, da jugoslovenom to spet ne pojde v glavo, ker je ali nimajo, ali pa so še v otroškem vrtcu, da tega ne razumejo.

Spet so jo uganili!

Takšnele misli so obšle jugoslovenski in nacionalni in unitaristični »Branik« »po plebiscitu«:

Dogodki ob naši severni meji so povzročili neko iztreznjenje med Hrvati, zlasti pa med nami Slovenci. Z veseljem ugotavljamo, da je val slovenskega separatizma znatno pojenjal in je velik del naše publicistične javnosti opustil neokusne napade na jugoslovenski unitarizem. Življenje gre preko vseh teorij in napihnjenih demagoških fraz. Ideji nemškega in italijanskega unitarizma in totalitarizma ne more noben iskren in samozavesten jugosloven, pa naj bo še tako zagrizen slovenski ali hrvaški ali srbski separatist, protipostaviti prav nič drugega ko idejo jugoslovenskega unitarizma.

Ideja proti ideji, celota proti celoti, samo to je izhod iz današnjega položaja. Kot je ideja celote zmagala v nacionalnem in državnem oziru pri naših dveh sosedih, tako mora zmagati ideja celote tudi pri nas.

Odstavek spričuje dvoje: prvič popolno nepoznanje domačih razmer in dejanskega narodnega stanja pri nas, drugič če le mogoče še bolj popolno nepoznanje razmer pri sosedih, zlasti pri Nemcih in Italijanih. Torej kopata 100% nevednost.

Niso vesele tiste stvari. In ker ve zanje, bi bili pričakovali, da se bo vsaj zdaj streznil sam in njegovi jugosloveni z njim, ko vendar vidijo, kakšne žalostne sadove je rodilo nerodovitno jugoslovenarstvo med nami. Nas prave Slovence bo stalo dokaj dela in truda, da popravimo vso škodo, ki jo je povzročilo med našim ljudstvom nacionalstvo s svojim neprestanim zapostavljanjem in malotenjem vsega, kar je pravim Slovencem ljubo in sveto. Kajti ni hujšega strupa za narodno samozavest in odpornost, kakor preziranje in uničevanje dobrin in svetinj naroda od ljudi, ki so izšli iz njegove lastne srede. Tak narod se nikoli ne bo mogel upirati tujcu s tisto silo, kakor samozavesten in ponosen narod, ki ne pozna uskokov in se mu ni bati, da mu zdajci skoči kdo izmed njih za hrbet. To je dušeslovno dejstvo, najbolj primitivnemu divjaku znano. Zato so zmeraj in povsod skušali slabiti nasprotnika s tem, da so mu sejali v dušo dvom o pomenu in upravičenosti lastne biti. A prav zaradi tega ne smemo Slovenci nikoli pozabiti, kje je naš najhujši sovražnik in kdo. Če bomo z njim obračunali, nas tudi noben zunanji sovražnik ne bo mogel streti. Sijajne dokaze za to imamo v zgodovini Poljakov, a morebiti še bolj v zgodovini Ircev. In kdor prebira zgodovino irskih bojev za svobodo, ta vidi, da so Irci z domačimi sovražniki vse bolj kruto obračunavali, kakor s tujimi, z Angleži...

Toda, kakor rečeno, že še pride čas, ko se bo tudi v tem pogledu lahko povedala cela resnica. Morebiti ne bo treba dosti več, kakor navajati na primer iz »Pohoda«, da naj le Slovenija več plačuje zaradi svoje višje kulture, in iz »Narodne Odbrane«, da je treba slovenstvo likvidirati, iz Danes samo nekaj besed k »Branikovim« narodoslovnim naukom.

»Branik« umuje spet kedaj na podlagi popolnoma neresnične trditve, da so Jugoslovani narod v istem smislu, kakor Nemci ali Italijani. To trdi kljub temu, da natančno ve, da so tako Nemci kakor Italijani imeli že od prvih dni svoje narodne prebuditve en sam knjižni jezik, a prav tako eno samo skupno narodno zavest. Če bi hoteli primerjati naše južnoslovanske razmere s tujimi, bi to lahko storili samo tako, da bi vzeli za primer na celini živeče Germane, torej Nemce, Frize, Holandce in Dance. Kakor med južnimi Slovani, prehajajo tudi narečja jezikov teh narodov ob narodnih mejah eno v drugo. Ta prehod je tako malo zaznaven, da na primer Nemec ob holandski meji laže razume soseda Holandca, ki pripada k drugemu narodu, kakor na primer Bavarca, ki je z njim iste narodnosti in s katerim ga veže isti knjižni jezik. Pa vendar še celo »Branik« težko če je srečal kje idiota, ki bi bil iz tega izvajal, da so Nemci in Holandci in Frizi in Danci en narod, ki jih je treba čimprej u-e-diniti, samo da bo imela Narodna Odbrana prav.

Toda kaj se zmeni pravi jugosloven za vsa dejstva in za vso logiko, ki govori iz njih: slej ko prej bo gonil svojo hreščečo nacionalno lajno, pa upal menda, da mu bodo ljudje le pritrdili, ko jih bodo že od hrušča bolela ušesa.

Obremenitev osebja v železniški strojni službi

Že dlje časa se opozarja na izredno obremenitev železniškega osebja v strojni službi. Zdaj objavlja »Tehnika in gospodarstvo« v dokaz teh trditev pregledne statistične podatke osebja pri vseh direkcijah od šefov kurilnic pa do zadnjega fizičnega delavca, upoštevaje vse lokomotivske kilometre.

Pregled izkazuje:

	Število osebja	Število lokomotivskih km na 1 uslužbenca
Belgrad	4275	3245
Zagreb	4214	4095
Ljubljana	2030	4560
Subotica	2530	4215
Sarajevo	3511	3815

Če se računa po teh podatkih, da pride povprečno na 1 uslužbenca 3890 kilometrov, se pokaže, da je glede na to povprečje pri ravnateljstvu v Belgradu 715 več uslužbencev (ali 16.7%), pri ravnateljstvu v Sarajevu pa 66 uslužbencev (1.9%), nasprotno pa je **premalo** uslužbencev pri ravnateljstvu v Zagrebu (211, — 5.2%), v Subotici (210, — 8.3%), **predvsem pa pri ravnateljstvu v Ljubljani,** kjer glede na povprečje **primanjkuje 350 uslužbencev** (— 17.2%), torej največ od vseh direkcij. Kdo more tak način porazdelitve in preobremenitve osebja zagovarjati?

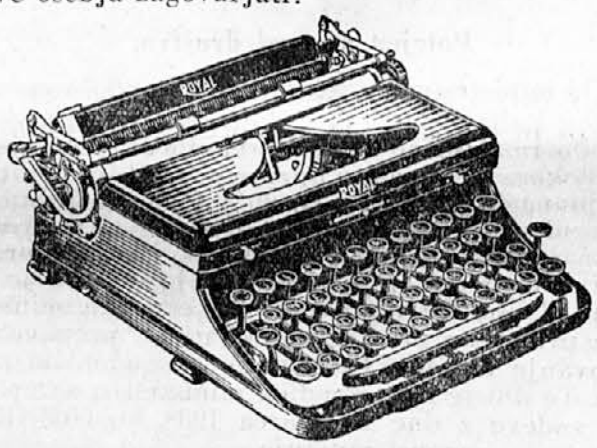

VSE ZA PISARNO

dobavlja in popravlja

PRELOG

LJUBLJANA sedaj Tyrševa 1 nasproti hotela Slon

Jugoslovenska slovenščina

Neka južna tovarna razpošilja reklamne tiskovine za neko lepilo. Tiskovine so tiskane v petih jezikih. Slovensko besedilo se glasi:

..... hladno lepilo sastavljeno iz rastlinskih delov, za mizarije, to lepilo presega vsa dosedanja poznate lepila. To lepilo ima te osobine: ni potrebno kuhati, eden del »....« lepilo doda se mešanjem dvema deloma hladne vode, tako naj stoji tri do štiri ure in potem se more takoj upotrebiti, za mehki kakor tudi za vsak tvrdi les. Površine kotore se lepi: namaže se ali ne preveč debelo, vendar enakomerno, za kratek čas namesti se nosamezne dele katere hočemo zalepiti in damo v prešo. Po osam do deset uri izvadi se zalepljeni predmet iz preše. Predmeti so savršeno zalepljeni da niti v vodi lepljenje ne popusti.

..... hladno lepilo sastavljeno iz rastlinskih delov za soboslikarije, upotrebljava se takor, uzamese eden del »....« lepila katere se pomeša z dva dela navadne hladne vode, po eni uri odmora se lahko upotrebi in doda primerni količini razblaženoj farbi. Eden kgr »....« je dovoljni za deset litera vode, pripravljenoj v farbi. »....« se lahko upotrebljava sem slikarskim strukama. Prednostih dosadanjih lepila je to: da nipotrebno kuhati, ker se v farbi ne smrzne, lahko s njim lenjiraš savršeno, je bez mirisa, ne napada barvo farbe, to re je priporočljivo in rentabilno.

Pa ne, da se je ta pismar učil slovenščine ob »Jutrovih« političnih poročilih ali ob »Branikovih« uvodnikih? Zdaj pa z barvo farba slovenske ljudi.

Nasledki nenačelnosti se maščujejo

Ob angleško-italijanskem sporazumu se spominja »Pariser Tageszeitung« začetka spora med Italijo in Veliko Britanijo, ko je le-ta povzročila tiste znamenite, a nerodovitne sankcije Zveze narodov zoper Italijo. Graja zlasti angleško neodločnost in nedoslednost:

Anglija se je postavila na čelo Zveze narodov. Bili so to najponosnejši dnevi za Ženevo, in postali so najpogubnejši. Takrat je bilo prirejeno v Ženevi veliko pritrjevanje. Eden za drugim so vstajali zastopniki držav in razglašali obsodbo mirolomne Italije.

Sklenjene so bile sankcije, bela maža brez zdravilne moči. Zoper velesilo ni sankcij brez tveganja vojne, in kdor ni hotel tvegati vojne, ki bi bila v tem primeru izvršba Zveze narodov, ta ni smel nikoli razglašati sankcij. Sankcije so bile polovičarstvo. Bile so tako uravnane, da niso učinkovale, kajti brž ko bi bile učinkovale, bi se bila Italija postavila v bran. Če so učinkovale, so pomenile vojno. Zato so bile zavirane, zavedno napravljene neučinkovite.

S tem je bila pa pogubljena Zveza narodov. Zahtevali so od nje dejanja, in dejanje se je ponesrečilo. To je bilo najhujše, kar se ji je moglo zgoditi. Gotovo ni bila Zveza narodov nikoli veliko vredna, ker je bila uresničena le v nepopolni obliki, toda imela je vsaj zametke novega svetovnega reda. To vse je bilo poteptano in pokončano, da je mogla Baldwinova vlada zmagati pri volitvah.

Zdaj Anglija, hoče sama predlagati pri Zvezi narodov priznanje italijanskega gospostva nad Abesinijo.

Številke, ki obtožujejo

Lanskega leta se je izselilo iz Slovenije v zamejne dežele 9.500 ljudi, iz Hrvaške 10.500, iz vseh ostalih delov naše države pa samo 1000, reci tisoč ljudi. Ali kratko: medtem ko je Slovencev v državi manj ko 8 odstotkov, so dali nad 45 odstotkov izselnikov.

K tem izselnikom v zamejstvo pa pride najmanj še enkrat toliko izselnikov na jug države.

Res, lahko se vesele naši sovražniki, da pada število našega prebivalstva in da bo kmalu padlo od dvanajstine na dvajsetino, pa tako naprej. In pustimo vsako upanje, da bi utegnilo biti drugače, dokler bo imelo jugoslovensko nacionalstvo oblast, da gospodari s svojim unitarizmom nad nami. Kajti Slovenci se bomo selili iz svoje domovine, **se bomo morali seliti** iz nje, dokler ne bomo imeli mogočosti, da razvijemo v domovini svoje gospodarske sile. Teh pa ne bomo razvili, jih ne bomo mogli razviti, dokler se bo za naš denar delalo in zidalo drugje, doma se pa ne bo smelo in moglo.

In zato doživljamo, da je v Sloveniji brezposelnost že kar kronična, četudi bi bili pri nas vsi pogoji dani za razvoj industrije in obrti.

A tako tudi doživljamo, da se dela na jugu toliko, da doli brezposelnosti dejansko ne poznajo, četudi so pogoji za industrijo in obrt vse bolj neugodni, kakor pri nas.

O da, pri takih razmerah za nas ne bo nikoli bolje, pač pa zmeraj slabše. Mislimo, da ga ni več lahkoverneža, ki bi še mislil in upal drugače.

Toda vse to nič ne de — prišla bo jugoslovenska »Nova doba«, pa razlagala, kako imenitno nam gre, ko vendar nismo ne izkoriščani ne zatirani!

Jalovo umovanje

»Samouprava« se prereka z zagrebškimi listi, ki govore o prednosti Srbov in vsiljevanju cirilice, češ da je pred vojno izhajalo v Zagrebu, Sarajevu in Novem Sadu pet srbskih dnevnikov, danes pa da izhaja samo še eden in sicer »Dan« v Novem Sadu. Iz tega seveda sklepa »Samouprava«, da so vse tiste besede o prednostih Srbov in cirilice zavijanje resnice.

Tu bi bilo treba reči dvoje.

Prvič to, da so dnevniki pač navezani na svoje naročnike. Če bi torej res prečanski Srbi srbske liste manj brali, bi bilo to samo dokaz, da se za svoje lastne liste ne zanimajo. Ne more pa biti dokaz, da bi jih zato ne bilo, ker jih Hrvatje zatirajo. Kajti »Samouprava« natančno ve, da bi tega ne mogli, tudi če bi hoteli. In še to ve, da bi izhajalo ne pet, ampak dvajset cirilskih dnevnikov v prečanskih krajih, če bi tisk ne bil vsaj glede pridobivanja naročnikov kolikor toliko svoboden.

Drugič je pa stvar taka, da sedaj tisti štirje prečanski dnevniki v cirilici samo zato ne izhajajo več, ker so jih dodobra spodrinili belgrajski dnevniki. Pred vojno so se srbijanski dnevniki na ozemlju Avstro-Ogrske le malo brali. »Samouprava«, ki pravi, da je naslednica nekdanjega srbsko-radikalnega dnevnika istega imena, lahko pobara kakega tedanjega upravitelja ali lastnika lista. Danes je pa vse to ozemlje naravnost preplavljeno

z belgrajskimi dnevniki, ki so se razvili in tudi mogli razviti edinole v znamenju in na osnovi unitarizma.

Torej kratko in malo: pri takih trditvah je zmeraj dobro pogledati stvar od bliže. In kdor to stori, ta vidi, da je resnica za 180° obrnjena v nasprotno stran, kakor pa jo kažejo tiste številke, po katerih je v cirilici pisanih listov v prečanskih krajih petkrat manj, ko pred vojno. Kajti danes se berejo srbski listi v prečanskih krajih več ko petkrat toliko kakor pred vojno.

Morebiti se bo zavedla »Samouprava« jalovosti svojega umovanja še bolj, če jo opozorimo na to, da je vendar popolnoma nemogoče, da bi bila tla avstro-ogrske monarhije za srbski tisk petkrat bolj ugodna, kakor so to tla Jugoslavije. Tega pa »Samouprava« menda le ne bo hotela trditi. Četudi mora priznati, da bi bil to edino pravilni sklep iz njenih trditev — če bi te kaj veljale seveda.

Nauki španske meščanske vojne

Francoski general D u v a l je izdal knjigo »Les Leçons de la Guerre d'Espagne«, ki ji je predgovor napisal general Weygand, prejšnji generalissimus francoske vojske. Po poročilu »Frankfurter Zeitung« posnemamo, da se general Weygand v svojem predgovoru postavlja na stran nacionalne španske vlade. Razlogi za to so morda vojaškega značaja, kajti bivši šef generalnega štafa maršala Focha poudarja, da zmage nikoli ne rodita anarhija in neznanje. Weygand ponavlja, da ni novo orožje tisto, kar odločuje v vojni, temveč človek, ki se ga poslužuje, in taktika, ki jo mora človek umno uporabljati.

V prvih poglavjih knjige podaja general Duval, ki je baje dober poznavalec Španije, kratek pregled vzrokov španske državljanske vojne. Te vzroke precej poznamo in niso novi, kolikor ni novost to, da pripisuje zamisel državljanske vojne le španski ljudski fronti.

Po teh uvodnih političnih poglavjih analizira pisec vojaške izkušnje posameznih period te vojne: Bilbao, Madrid, Brunete in Santander. Bitki za Bilbao in Santander sta imeli skoraj značaj vojne v gorah. Bitka za Bilbao je bila bitka pehote, kakor so bile prve bitke v svetovni vojni. Težke artilerije v tej bitki niso uporabljali, ker nobena stranka ni razpolagala z dovolj topništva. Zaradi tega so za pripravo napada bolj uporabljali tanke in letala. Popolna izčrpanost čet po operacijah, ki so trajale tri mesece, slabo vreme in precejšnji odpor republikancev so onemogočili nacionalistom gonjenje nasprotnika po bitki. Pisec hvali sodelovanje italijanskih prostovoljskih oddelkov v obeh bitkah.

V posebnem poglavju se pisec dotika ponesrečenega podvzetja v jeseni 1936. Opisuje nato bitko pri Bruneti, ki da značaj predora, kakor nekatere te vrste bitke v svetovni vojni. Po posrečenem predoru se je na republikanski strani pokazalo pomanjkljivo vodstvo. Oddelki so se med seboj pomešali, in zato ni bilo mogoče taktično vodstvo v bitki. Bočni napad nacionalističnih čet da je prav zaradi tega uspel. Uporaba tankov je bila na nacionalistični strani glede na sodelovanje z infanterijo dobra, medtem ko so jih republikanci uporabljali v nemogočih položajih, brez vsakega nujnega sodelovanja s pehoto, kar izpričuje slabo izurjenost in pomanjkljivost vodstva.

V nadaljnjih izvajanjih opisuje pisec delo obrambnih topov proti aeroplanom ter operacije letalstva, ki so se na obeh straneh v glavnem omejevale na udeležbo pri bojih pehote, medtem ko pa ni napadalo nasprotnikovih letalskih oporišč. Za koliko se je pisec dotaknil tudi zračnih napadov nacionalistov na razna mesta, ki so bila ponekod do tal porušena, iz poročila ni razvidno. Pač pa polemizira z izjavo nekega francoskega ministra, češ da se je izkazalo v Španiji, da je obramba močnejša oblika. Pisec je mnenja, da defenziva še ni nobene vojne odločila, kar je resnično.

V filozofskih opazkah o bistvu vojn vseh vrst ugotavlja general Duval, da je španska državljanska vojna, kakor vsaka ljudska vojna, zajela celoto naroda in ne le en del, kakor recimo med svetovno vojno v Angliji. Dolgotrajnost vojne ima svoje razloge v političnem položaju. Republikanci so hoteli čim daljše trajanje, medtem ko je Franco želel čimprej zaključiti vojne operacije. Razlog za to je bil pač le ta, da je bilo treba v Španiji v premorih med posameznimi bitkami vedno nanovo pripraviti in zbrati vojni material oziroma bojevnike za nova podjetja, v nasprotju z drugimi vojnami, kjer so se sredstva v premorih le nanovo uredila. Tudi industrijska produkcija je španski vojni dala pečat posebnega ritma.

Iz izvajanj pisca sledi, da je nacionalistična vojska po pomoči od zunaj mnogo bolj pripravljena za vojevanje, kakor republikanska. Predvsem ugotavlja tudi premoč moralnih faktorjev pri nacionalistih, ki da so pripomogli dosedanjim zmagam nacionalistov, kar je treba priznati tudi kot izvršeno dejstvo.

Mali zapiski

Prepovedan obzornik.

Državno pravdništvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti št. 1. obzornika »Hrvatska smotra«, ki izhaja v Zagrebu.

Potrjen razpust društva.

Od ministrstva za telesno vzgojo odobreno delavsko kulturno društvo »Enakost« na Jesenicah je bilo razpuščeno zaradi prekoračenja področja z odlokom kr. banske uprave v Ljubljani z dne 21. januarja 1938, II/2 št. 80/2. Proti razpustu se je društvo pritožilo na ministrstvo za notranje zadeve in hkrati prijavilo odločbo banske uprave tudi ministrstvu za telesno vzgojo, ki mu je po členu 2. uredbe o ureditvi navedenega ministrstva pridržana pravica ustavljati ali prepovedati delovanje društev, katerim je ono odobrilo pravila. Te dni je prispel odlok ministrstva za notranje zadeve z dne 18. marca 1938, št. 6531/III, s katerim se razpust potrjuje.

Prepovedan sestanek.

1.

Uprava občine Koroška Bela, dne 30. marca 1938, Štev. 895.

Okrajnemu glavarstvu v Radovljici.

Naslov obveščam, da se bo v smislu sklepa seje občinskega odbora z dne 21. marca 1938, t. 3 (g) vršil obveščevalni sestanek za občane dne 3. aprila 1938 ob 3. uri popoldne na Potokih.

Dnevni red tega sestanka je naslednji:

1. Pomen društva Rdečega križa, Protituberkulozne lige in s tem dolžnosti socialnega dela občine.
2. Občinska gospodarska vprašanja.
3. Kulturne in prosvetne naloge občanov.

Obveščevalni sestanek bo priredila občina Koroška Bela.

Prosimo, da vzamete prednjo prijavo na znanje.

L. S.

Tajnik: Bidovec l. r. Župan: Perko l. r.

2.

Okrajno načelstvo v Radovljici, dne 1. aprila 1938. Štev. 4862/1.

O d l o č b a.

Z gornjo vlogo prijavljeni »obveščevalni sestanek« na osnovi § 25. zakona o društvih, shodih in posvetih p r e p o v e m, ker ga imam za nevarnega javnemu redu. Spričo obstoječih političnih razmer v občini Koroška Bela je namreč pričakovati, da se bo sestanek izrabil za nedovoljeno politično propagando. — Zoper to odločbo je dopustna pritožba na kr. bansko upravo v Ljubljani v 15 dneh; pritožba se vlaga pri tem uradu pismeno ali ustno med uradnimi urami s takso 30 din.

O tem se obvesti: Občina Koroška Bela.

L. S.

Okrajni načelnik: Dr. Vrečer l. r.

Ivan Cankar v tujini.

Dr. Pavel August, prevajalec iz slovenščine v madžarščino, je prevedel v ta jezik doslej že dvoje Cankarjevih del in sicer »Hlapec Jernej in njegova pravica« in »Potepuh Marko«.

Dr. Pavel August je prekmurski Slovenec, ki živi na Madžarskem.

Slovensko društvo

Na prošnjo pisarne »Slovenskega društva« priobčujemo:

Vabimo vse ljubljanske ude Slovenskega društva, da se udeležijo mesečnega sestanka v petek, 29. t. m. v Trgovskem domu v Gregorčičevi ulici. Začetek zborovanja ob 20. uri. Na sporedu je predavanje z diskusijo in poročilo o društvenem delu.

Predaval bo Bogo Grafenauer o predmetu: »O pomenu zemljepisne lege slovenskega ozemlja.«

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Dimnik ni bil eden tistih, ki okrožnice samo pišejo, njih izpolnjevanje pa prepuščajo drugim. Sam se jih je držal najbolj. Njegove prisege niso bile prazna beseda — dokler se je Vezuv samo prijazno smehljal. Jemal jih je resno in bi jih bil do sodnega dne, da ni ognjenik dobil nahoda. Kot pripovedkarski zgodovinar je tudi o sebi napisal zgodovino, ki pa ni pripovedkarska, temveč resnična od prve do zadnje besede. Sava jej ni kar nič škodovala; še ohranila jo je v vsej živosti njene prvotnosti. Po podatkih, ki jih navaja sam, ga v učiteljskem zboru ni bilo njemu enakega. Naj govore številke.

III. vojnega posojila je bilo podpisanega po njegovem prizadevanju na njegovi šoli K 12.700. Podpisali so: učitelji K 400, šola (zbirka med učenci) K 300, starši, varuhi in sorodniki učencev pa K 12.000. Od učiteljev sta podpisala samo 2, in ker je zraven tudi sam, navaja oba z imenom.

Učenci, 528 po številu, so dali samo K 279.30; kdo je dodal manjkajoči znesek do K 300 ni povedano. Zanimivo je, koliko so dali posamezni razredi. Da ne bo nepotrebnega ponavljanja in preobširno, navajam enkrat za vselej le najnižje in najvišjega, to je prve in šesti razred. I. a razred, 50 učencev, učiteljica Angela Doležalek; I. b, 49 učencev, Jakob Dimnik; I. c, 51 učencev, Karel Wider; VI., 30 učencev, Luka Jelenc. Prvi razredi so torej imeli skoraj enako število učencev.

Doležalekova je zbrala K 4.12, Dimnik K 66.12, Wider K 36.97, Jelenc K 5.56. Dimnik je zbral tudi v primeri z ostalimi učitelji največ.

IV. vojnega posojila je bilo podpisanega 81.000 kron. Izmed učiteljev je podpisal samo Dimnik K 100, zato se je dal natisniti s polnim imenom. Kdo je dal ostalo maloto K 80.900, pa ne pove. Učenci so zbrali K 1000, njihovi starši, varuhi in sorodniki so podpisali pa K 79.000. Pri učencih manjka podroben izkaz po razredih; to pot najbrž ni odnesel prvenstva Dimnikov razred.

Podpis posojil po starših učencev ni seveda nobena neposredna zasluga Dimnikova, vendar je poročal po naročilu c. kr. mestnemu šol. svetu (str. 66.), »... da se je ... zaradi agitacije, ki jo je razvilo šolsko vodstvo med učiteljstvom, učiteljstvo pa med šolsko mladino, mladina pa med starši, podpisalo pri raznih bankah« itd. — Vrabec je pozobal zrnje, vrabca je požrl maček, mačka je raztrgal volk, volka je ustrelil — Dimnik.

Iz uradne vinarske zbirke je naredil Dimnik »dvovinarsko«, kakor jo sam imenuje na str. 68.; ta je prinesla v štirih mesecih, od januarja do aprila 1915, ko še ni bila zaključena, K 227.45, kar da na teden K 14.60, torej nekaj več kakor 2 vinarja na učenca. Izkaza po razredih najbrž iz istega razloga ni. Do konca šolskega leta se je menda nabralo za eno Mannlicherjevo repetirko brez bajoneta.

Za znamenite žeblje je zbrala Doležalek K 3.55, Dimnik K 15.78, Režek K 6.22, Jelenc K 5. Dimnik je zbral med vsemi največ. Vsa šola je dala 100 kron in 10 vinarjev. Da se je ta znesek zbral, so morali 17. decembra 1915 vsi učenci v dolgi procesiji po razredih v Mestni dom, tu poslušati lepo počesane govore in zabijati žeblje. Samo bencin, tedaj že redek in drag, porabljen za obleke, je stal več.

Kovin so zbrali učenci 8 velikih zabojev bakra in medi ter 47 kuhinjskih možnarjev. Decembra 1915 so pa darovali 445 zavitkov »božičnih daril za vojake na bojnem polju«. Učenci Doležalekove so prinesli 23, Dimnikovi 71, Widrovi 53, Jelenčevi pa 34 zavitkov. Na vsej šoli ni prišel niti en zavitek na učenca, Dimnik pa je dosegel v svojem razredu na glavo kar poldrugega.

Dimnik je bil liberalec zvrsti, kakršno je bil zalotil prvi slovenski katoliški shod. Po imenu naprednjak, po delu nazadnjak; svetovno nazorsko danes tič, jutri miš, po potrebi tudi oboje naenkrat. Na njem lahko s prstom zasledujemo dejanje in nehanje skupine, ki se je po krivici imenovala napredno.

Prvi slovenski katoliški shod leta 1892. je prelomil z dotedanjo kolebajočo politiko od primera do primera, ki so jej dajala vsebino in barvo imena posameznih prvakov. Ustanovil je »katoliško stranko« in ji dal program, obvezen za vse njene ude. Začela se je ločitev duhov, prav za prav le oseb, ker kakih globljih načelnih razlik ni bilo. Začelo se je delo med množicami.

Ledina je bila še nenačeta, lahko bi se je bili lotili tudi »narodni naprednjaki«, kakor so se tedaj imenovali. Pri vztrajnem delu bi jim bil uspeh vsaj deloma zagotovljen že zategadelj, ker so se tudi oni oklepali katoliških načel in duhovščina po večini še ni bila bojevita. Ali večini njih ni bilo do dela, ki ne bi donašalo skorajšnjih koristi. Zaljubljeni v svojo veljavo so ostali lagodni; mereč po sebi so se zanašali, da se bo nasprotnik naveličal in popustil, nakar da bo ostalo vse spet pri starem. Nadaljevali so s politiko »posebnih sob«.

Redko podeželsko razumništvo, prepojeno s solzavimi domoljubnimi gesli, ni razumelo duha nastopajočega časa, niti ni čutilo potrebe, poglobiti se vanj. O narodu je le deklamiralo, predstavljajoč si ga v paradnem mimohodu, sebe na odru v senci zastav, prsa posuta z domoljubnimi zaslugami.

Manjši krajevni veljaki, gostilničarji, trgovci in podobni, so šteli le zaradi svoje trdnega gospodarskega položaja; njihovo znanje ni padalo na tehtnico, igrali so bolj vlogo nekakšnih čuvajev in priganjačev ob volitvah. Namišljena veličina vseh je delala razdaljo med njimi in kmetom še večjo. Vajeni podložniških poklonov in časti, so živeli v prepričanju, da jim gre oblast že po njih veljavnem položaju. Zveze med veljaki na deželi in prvaki v mestu so bile bolj osebne kakor ideološke, pa zato nihče ni čutil ne dolžnosti ne potrebe za delo.

Nadaljevanje prihodnjič.